

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ข่าวสารเลือกตั้งผู้ว่าฯกทม.เน้นประเด็นเกมการแข่งขันหรือ เน้นสาระ ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และที่เกี่ยวข้อง โดยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองแนวคิดการกำหนดวาระสาร (Agenda setting) และแนวคิดการวิเคราะห์เนื้อหา

ในส่วนทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมือง นับเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถอธิบายถึงความเกี่ยวพันระหว่างปัจจัยทางด้านสถานการณ์แวดล้อม การดำเนินงานของกิจการหนังสือพิมพ์ที่มีผลต่อการทำหน้าที่รายงานข่าวสารการเมืองเรื่องการเลือกตั้งของบรรณาธิการและนักข่าว ในประเด็นเน้นเกมการแข่งขัน หรือเน้นสาระ

การพิจารณาในเรื่องของข่าวสารการเมืองเรื่องการเลือกตั้งแล้วก็เป็นเรื่องปกติที่ในช่วงเวลาการเลือกตั้งจะมีการนำเสนอเรื่องราวที่ครอบคลุมข่าวสาร(Media Coverages) เกี่ยวกับการเลือกตั้งในลักษณะของการนำเสนอที่เป็นกิจวัตรของสื่อมวลชน ในจำนวนข่าวสารการเลือกตั้งที่ปรากฏในสื่อมวลชนส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาสาระที่ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของพรรคการเมือง รวมไปถึงผู้รับสมัครรับเลือกตั้ง ยุทธศาสตร์ในการหาเสียงประชามติ และบรรยากาศของการเลือกตั้งมากกว่าการนำเสนอเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของพรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง(สุรพงษ์ โสธนะเสถียร,2530:116)

สังคมปัจจุบันบทบาทของหนังสือพิมพ์มีมากขึ้น เมื่อสังคมต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น สิ่งที่เห็นได้ชัดคือการเป็นสื่อกลางในการช่วยพัฒนาสังคมด้านต่างๆ เช่น การมีบทบาทช่วยกระตุ้นสำนึกทางสังคม ให้แก่ผู้อ่าน การสร้างโอกาสทางการศึกษา ขยายความรู้แก่ประชาชน ผู้ด้อยโอกาส ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมเป็นต้น บทบาทเหล่านี้เกิดขึ้นภายใต้การตระหนักถึงความสำคัญแห่งหน้าที่ของตนต่อสังคมเป็นหลัก ซึ่งปรากฏชัดเจนในการรณรงค์ทางสังคม เช่น

สังคม เช่น โครงการให้ความรู้ประชาธิปไตย การส่งเสริมการให้การศึกษาในระบบทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นต้น

ตราบไต่ที่ภาระหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ผูกพันอยู่กับความเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวของสังคม หนังสือพิมพ์จะต้องตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการสร้างเสริมและระมัดระวังผลกระทบอันอาจเกิดขึ้นหากขาดสำนักแห่งวิชาชีพที่ทำอยู่ อิทธิพลของหนังสือพิมพ์อันเกิดจากการแสดงบทบาทในฐานะสื่อมวลชนได้รับการพิสูจน์มาแล้วจากการศึกษามากมายหลายยุคหลายสมัย ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากผู้อ่านมากที่สุดสื่อหนึ่ง ซึ่งให้เห็นว่าบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยพัฒนาพิทักษ์สังคมให้คงอยู่ได้อย่างถูกต้องทิศทางตามที่ประชาชนปรารถนาให้เป็นที่ยิ่งของสังคมได้ต่อไป

ดังได้กล่าวแล้วว่า หนังสือพิมพ์ต้องทำหน้าที่สนองตอบความต้องการของสังคมมีบทบาทอย่างสำคัญในการให้คุณให้โทษแก่ผู้อ่าน จึงต้องมีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาการทางความคิด ยกกระตือรือร้นของผู้อ่านไปพร้อมกัน ภาระหน้าที่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เลยก็คือ ความพยายามเป็นผู้ชี้นำทางความคิดและความรู้ของสาธารณชนให้มีรสนิมอันดี เปรียบเสมือนเข็มทิศสองทางให้แก่สังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา ภาระเหล่านี้ยิ่งเพิ่มความสำคัญมากขึ้น

หน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารเลือกตั้งในลักษณะเน้นเกมการแข่งขันและประเด็นเน้นสารระดังรายละเอียดดังนี้คือ

1. ให้ข่าวสาร ถือเป็นหน้าที่หลักที่จะต้องแสวงหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง (Facts) มารายงานให้ประชาชนได้ทราบ การเสนอข่าวนี้จะรายงานออกมาในลักษณะของข่าว บทความ สารคดี และคอลัมน์ต่างๆ สุดแล้วแต่ว่าจะมีความเหมาะสมอย่างไร ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ข่าวและสารที่นำเสนอทางหนังสือพิมพ์นั้นจะต้องเป็นข้อเท็จจริง ที่ถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน เทียบตรง และเป็นธรรม การรายงานข่าวจำเป็นต้องให้ข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่านครบถ้วนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อผู้อ่านจะได้รับทราบเหตุการณ์ทั้งหมดอย่างถูกต้อง สามารถวินิจฉัยเหตุการณ์ได้ด้วยตนเองต่อไป

2. ให้ข้อเสนอแนะ หน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะหรือการชี้แนะแนวทางนั้น ต้องไม่ใช่การเสนอแนะในการรายงานข่าวเพราะข่าวนั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงล้วนๆ การเสนอแนะการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือต่อข่าวที่ได้รับการรายงานไปแล้ว กระทำโดยผ่านทาง คอลัมน์อื่นๆ เช่น บทบรรณาธิการ บทวิจารณ์ บทความ เป็นต้น

มีผู้เปรียบหนังสือพิมพ์เป็นเสมือนผู้คอยระแวดระวัง สอดส่องพฤติกรรมของสังคม รวมถึง เฝ้าสอดส่องการปฏิบัติงานของรัฐบาลให้กระทำสิ่งที่ถูกต้อง คอยหักท้วงในสิ่งที่อาจเกิดผลเสียต่อประชาชน เพราะโดยหนังสือพิมพ์ ประชาชนจึงมีโอกาสรับรู้การทำงานของรัฐบาล พฤติกรรมขององค์กรทางสังคม สังคมประชาธิปไตยจึงขาดหนังสือพิมพ์ไม่ได้

หนังสือพิมพ์จึงเป็นปากเสียงของประชาชน คอยพิทักษ์ผลประโยชน์ของสังคมของประเทศชาติ ถ้าปราศจากหนังสือพิมพ์แล้วประชาชนและรัฐบาลก็ยากที่จะเกิดความสมดุลในการปกครองบ้านเมืองได้ ขาดสะพานเชื่อมระหว่างผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครองในสังคมประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์จึงเป็นสถาบันสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงให้ปรากฏต่อ สายตาประชาชน

ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์ต้องทำหน้าที่ประหนึ่งผู้สอดส่องแลทำหน้าที่เสมือนปากเสียงแทนประชาชน พยายามปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนให้เป็นไปตามสิทธิเสรีภาพที่พึงมีพึงได้ ฉะนั้นการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์จึงเป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังให้เป็นไปตามกรอบที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2534 : 4-5)

เมื่อพิจารณาบทบาทหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวการเลือกตั้งแล้ว แนวคิดบทบาทหนังสือพิมพ์ในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองจัดได้ว่าเป็นแนวคิดที่ชัดเจนที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวการเมืองโดยเฉพาะข่าวการเลือกตั้งเป็นประเด็นเน้นเกมการแข่งขัน หรือ ประเด็นเน้นสาระ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการให้ความรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองและเป็น การบรรจุคนเข้าไปในวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมโดยการเรียนรู้ถึงสิ่งที่ตกทอดทางสังคม (Social Heritage) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ระบอบเริ่มต้นของชีวิตในครอบครัว ต่อเนื่องมาในสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันศาสนา โรงเรียน สถาบันต่างๆ ของรัฐบาล สื่อมวลชน เป็นต้น

การเรียนรู้ทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันระหว่างปัจเจกบุคคลกับหน่วยถ่ายทอดทางสังคม (Socialization Agents) ในการส่งสาระทางการเมืองซึ่งประกอบด้วยความเชื่อ ความรู้สึก ค่านิยม ทศนาภาพ (Perspective) ตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองจากหน่วยสังคมไปสู่ปัจเจกบุคคล

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการการพัฒนาด้านการเมืองของปัจเจกบุคคล ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ทั้งแนวความคิด ความเข้าใจ และพฤติกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการและค่านิยมทางการเมืองของตนและส่วนรวมได้ กระบวนการพัฒนาทางการเมืองนั้นต้องกระทำผ่านหน่วยตัวกลางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มทางสังคม สถาบันทางการเมือง และสื่อมวลชน

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองนี้นับเป็นบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาและการเมืองการปกครองอยู่ในระดับต่ำยึดมั่นอยู่กับค่านิยมและทัศนคติเก่าๆทำให้ไม่สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับระบบการเมืองสมัยใหม่ได้ หนังสือพิมพ์จะช่วยทำลายช่องว่างดังกล่าวได้ประดุจสะพานเชื่อมโลกเก่าและโลกใหม่ โดยการเสนอข่าวคราวความเคลื่อนไหวของสังคม รวมทั้งการเสนอบทความ และสารคดี อธิบายให้ประชาชนได้ตระหนักและเข้าใจถึงระบอบการปกครองสมัยใหม่ ทำให้ประชาชนรู้จักพัฒนาตัวให้เข้ากับระบบการเมืองแบบใหม่ เข้าใจการกระทำและให้ความร่วมมือกับรัฐบาล เรียนรู้หน้าที่ของคนในฐานะสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม มีผลให้การพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีทางเป็นไปได้ บทบาทของหนังสือพิมพ์ในแง่การให้การรู้ทางการเมืองสามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

1. การลงข่าวทางการเมือง
2. การเสนอบทความและสารคดีทางการเมือง ซึ่งมุ่งให้ความรู้
3. การเสนอบทความและสารคดีทางการเมือง ซึ่งมุ่งในการแสดงความคิดเห็น

1.การลงข่าวทางการเมือง การลงข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของรัฐบาลหรือนักการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ จัดเป็นการให้การรู้ทางการเมืองโดยทางอ้อม โดยเฉพาะถ้าลง

ข่าวในเชิงที่จะให้ข่าวสารข้อมูลอย่างละเอียดถูกต้องเช่นการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ข่าวการร่างพระราชบัญญัติต่างๆ เป็นต้น

นอกจากนั้นการลงข่าวเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของบุคคลสำคัญในทางการเมืองหรือรัฐบาล ยังช่วยให้ผู้อ่านเรียนรู้กลไกทางการเมืองอย่างจริงจังมากขึ้นซึ่งอาจมีผลในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเก่าๆของผู้อ่านด้วย เช่นการลงข่าวเกี่ยวกับการลาออกจากตำแหน่งของผู้นำทางการเมืองเพื่อรับผิดชอบต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเนื่องจากเกิดความแตกแยกในรัฐบาล ย่อมสร้างความคิดทางการเมืองแก่ประชาชนตามวิธีทางระบอบการปกครอง ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ทางการเมืองในระบบใหม่

2.2. การเสนอบทความและสารคดีทางการเมืองซึ่งมุ่งในทางให้ความรู้บทบาทของหนังสือพิมพ์ในฐานะผู้ให้ความรู้ในทางการเมืองในแง่ที่แบ่งออกได้เป็น 3 ประการคือ

2.2.1 การเสนอบทความและสารคดี ซึ่งให้ความรู้ทางการเมืองทางทฤษฎีโดยเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนามีการศึกษาอยู่ในระดับที่ต่ำ ไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับการปกครองมากนักดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่จะเป็นผู้ให้คำอธิบายถึงทฤษฎีทางการเมืองและศัพท์ทางการเมืองใหม่ๆโดยประโยคและถ้อยคำง่าย ๆ ซึ่งอาจใช้วิธีการให้ความรู้ในเชิงเปรียบเทียบ เช่น การเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ หรือมิฉะนั้นก็นำทฤษฎีและแนวความคิดทางการเมืองของนักปราชญ์บางท่านมาลงโดยตรง

2.2.2. การเสนอบทความซึ่งให้ความรู้ในทางการเมืองตามเหตุการณ์ทางการเมืองซึ่งจะให้ความรู้แก่ประชาชนให้ทันกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของเหตุการณ์และกลไกทางการเมืองต่างๆเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และความรู้สึกต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ ด้วย เช่น เมื่อจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หนังสือพิมพ์ก็อาจจะอธิบายให้ประชาชนได้เห็นถึงระเบียบและวิธีการของการเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในกระบวนการทางการเมืองมากขึ้น หรืออาจชี้แจงให้ประชาชนได้เข้าใจถึงความสำคัญในการทำตามหน้าที่ และการใช้สิทธิของเขาในการเลือกตั้ง เป็นต้น

3. การเสนอบทความและสารคดีการเมืองซึ่งมุ่งในทางแสดงความคิดเห็นเป็นการแสดงบทความเชิงเสนอความคิดเห็นแต่ก็อาจเป็นบทความและสารคดีที่มีพื้นฐานทางวิชาการและประกอบไปด้วยเหตุผล การให้ความรู้ทางการเมืองในแง่ของการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์นี้โดยจะเป็นไปอย่างกว้างๆ ในช่วงระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของเหตุการณ์ หรือประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การลงบทความวิเคราะห์ปัญหาทางการเมืองเกี่ยวกับประชาธิปไตย กับ คณาธิปไตยแบบไหนจะดีและเหมาะสมกว่ากัน ซึ่งนับว่าเป็นการให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี

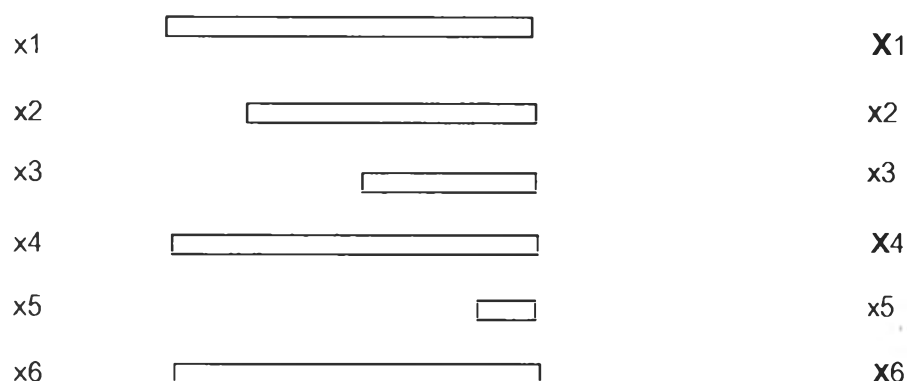
จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์สามารถมีบทบาทในการสร้างความโน้มเอียงทางการเมืองของผู้อ่านอยู่มาก โดยหนังสือพิมพ์สามารถยั่วยุและชักนำผู้อ่านได้ครุ่นคิดถึงสิ่งที่หนังสือพิมพ์เห็นว่าสำคัญซึ่งในบางครั้งผู้อ่านจะเชื่อหรือมีความรู้สึกเห็นคล้อยตามไปกับบทความนั้นๆ หรือบางครั้งอาจไม่เห็นด้วยกับทัศนคติหรือเนื้อหา แต่ไม่ว่าผู้อ่านจะมีปฏิกิริยาอย่างไรต่อสิ่งที่ตนอ่าน หนังสือพิมพ์เป็นผู้ช่วยกระตุ้นให้บุคคลนั้นมีความตื่นตัวทางปัญญา ถ้าหนังสือพิมพ์เสนอสิ่งที่ปัญหาสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ผู้อ่านก็จะมีคามตื่นตัวในเรื่องนั้นๆตามไปด้วย ฉะนั้นหนังสือพิมพ์จึงสามารถที่จะเป็นผู้ปลุกฝังและให้การเรียนรู้ทางการเมืองที่สำคัญอย่างยิ่ง(ฉัตรกุล ชื่นสุวรรณกุล, 2529 :42-45) อาจกล่าวได้ว่าโดยแท้ที่จริงแล้ว ไม่ว่าจะหนังสือพิมพ์จะนำเสนอข่าวสารการเลือกตั้งโดยเน้นสาระ หรือเน้นเกมการแข่งขัน เนื้อหาดังกล่าวย่อมสามารถปลุกเร้าความตื่นตัวและการเรียนรู้ทางการเมืองอย่างสำคัญ

ในการเลือกตั้งผู้ว่าฯกทม. ในแต่ละช่วงต่างก็มีสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกันไปและเพื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์แวดล้อมมีผลต่อการนำเสนอข่าวเลือกตั้งเป็นประเด็นเน้นเกมการแข่งขันหรือประเด็นเน้นสาระ มีความชัดเจนยิ่งขึ้นผู้วิจัยพบว่าสมมติฐานข้อหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ยอมรับมากในช่วงปีหลังๆก็คือ สื่อมวลชนโดยความที่เอาใจใส่ต่อประเด็นปัญหาบางอย่างและละเลยปัญหาอื่นๆก็ย่อมจะมีผลต่อมติมหาชน ประชาชนมักจะมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆซึ่งสื่อมวลชนกล่าวถึงรวมทั้งรับเอาระดับความสำคัญตามที่สื่อมวลชนได้ให้แก่ประเด็นต่างๆเหล่านั้นด้วย บุคคลผู้ซึ่งเป็นผู้เผยแพร่ที่สำคัญและเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดี เกี่ยวกับสมมติฐานว่าด้วยการกำหนดวาระสาร(Agenda Setting) นั่นก็คือ นักวิจัยชาวอเมริกันชื่อว่า มัลคอล์ม แมคคอมส์ และ โดนัลด์ ชอร์ว (1972, 1976) บุคคลทั้งสองได้เขียนไว้ (1976) ว่า

“ ผู้รับสารไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นสาธารณะและเรื่องราวอื่นๆผ่านสื่อมวลชนเท่านั้น แต่ยังเรียนรู้ถึงว่าจะให้ความสำคัญของประเด็นปัญหาหรือหัวข้อหนึ่งๆมากน้อยเพียงไรจากการที่สื่อมวลชนได้เน้นเอาไว้ ตัวอย่างเช่น ในการสะท้อนให้เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งได้พูดอะไรไว้ระหว่างการรณรงค์หาเสียงที่ปรากฏว่าสื่อมวลชนจะเป็นผู้กำหนด “ประเด็นปัญหา” ที่สำคัญกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือสื่อมวลชนเป็นผู้กำหนด “วาระการประชุม” ของการรณรงค์หาเสียงเอาไว้ นั่นเอง ความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงความคิดในหมู่ปัจเจกชนนี้เป็นลักษณะอันสำคัญมากอย่างหนึ่งของอำนาจของสื่อมวลชน”

มัลคอมส์ แมคคอมส์ (Malcolm E. McCombs) และโดนัล ชอว์ (Donal L. Shaw) ได้สร้างแบบจำลอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในบรรดาขอบเขตของประเด็นปัญหาต่างๆในระบบการเมืองนั้น สิ่งที่ได้รับการเอาใจใส่จากสื่อมวลชนมากจะเป็นที่คุ้นเคยมากยิ่งขึ้นจากสาธารณชนและเป็นที่รับรู้ว่ามีความสำคัญมากยิ่งขึ้น หลังจากที่เวลาผ่านไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ส่วนสิ่งที่ได้รับความเอาใจใส่น้อยกว่าก็จะตกอยู่ในสภาพตรงกันข้าม ตามแบบจำลองดังนี้คือ

ประเด็นปัญหาการให้ความสนใจของสื่อมวลชนการรับรู้ที่ตามมาของสาธารณชน
ต่างๆกันต่อประเด็นเหล่านั้น

แบบจำลองการกำหนดวาระสาร (แมคเคเวล และ วินดาหูล)

ในแบบจำลองนี้ x ทางซ้ายมือก็คือประเด็นปัญหาหรือหัวข้อต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมที่สื่อมวลชนหยิบยกมานำเสนอให้สาธารณชนรับทราบ การเน้นเสนอเรื่องเหล่านี้โดยสื่อมวลชนมากน้อยต่างกัน (แสดงโดยรูปร่างวงกลม) ผลที่ตามมาก็คือ ทำให้สาธารณชนรับรู้ในประเด็นหรือหัวข้อเรื่องต่างๆเหล่านั้นไม่เหมือนกัน ประเด็นที่ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนในการนำเสนอมากก็ได้รับการพิจารณาเป็นหัวข้อเรื่องที่สำคัญมากด้วย(ขนาดของ x ทางขวามือแสดงระดับความสำคัญที่พิจารณาโดยสาธารณชน) ตามรูปแบบจำลองจะเห็นได้ว่า x_1 x_4 และ x_6 ได้รับการพิจารณาว่ามีความสำคัญมาก ส่วนประเด็นอื่นๆ (x_2 x_3 และ x_5) ก็มีความสำคัญรองลงไป ในสายตาของสาธารณชน

สื่อมวลชนตามแนวความคิดในเรื่องการกำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณา ทำหน้าที่เป็นผู้เสนอวาระปัญหาหรือหัวข้อเรื่องต่างๆในสังคมในลักษณะข่าวหรือบทความความคิดเห็นให้สาธารณชนได้พิจารณาว่า อะไรเป็นเรื่องที่จะนำมาพิจารณาหรือสนทนากัน

ในกรณีของแนวคิดเรื่องกำหนดวาระสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวสารการเมือง เรื่องการเลือกตั้งนั้น ได้มีการนำแนวคิดนี้ไปใช้เป็นประโยชน์ในการรณรงค์หาเสียงทางการเมือง โดยการย้าให้สาธารณชนเห็นว่า ประเด็นเรื่องใดเป็นเรื่องที่สำคัญควรแก่การพิจารณาในขณะนั้น แล้วชี้ให้เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่งเป็นผู้รอบรู้ปัญหานั้นๆดีกว่า ผู้สมัครคนอื่นๆ เช่น เมื่อคราวการแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ระหว่าง อดีตประธานาธิบดี คาร์เตอร์ กับประธานาธิบดีเรแกน เมื่อปี ค.ศ. 1980 พรรคเสรีพิทักษ์พยายามชี้ให้เห็นว่า ปัญหาเศรษฐกิจเงินเฟ้อ คนว่างงานเป็นปัญหาสำคัญสุดยอขณะนั้น ผู้ที่จะแก้ปัญหานี้ได้ดีกว่าก็คือ ประธานาธิบดีเรแกน ซึ่งประชาชนก็คล้อยตามและประธานาธิบดีเรแกนก็ชนะไปอย่างท่วมท้น (พีระ จิระโสภณ, 2531:78)

นอกจากแนวคิดที่กล่าวมาเบื้องต้นแล้วผู้วิจัยพบว่าทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการประเมินประสิทธิภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ไว้ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้ เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นองค์กรธุรกิจที่ต้องแสวงหากำไรเพื่อความอยู่รอด ในฐานะหนังสือพิมพ์เป็นองค์กรที่แน่นอนและเด่นชัดมีผลพลังทางด้านจิตวิทยาในการส่งข่าวสารไปยังมวลชน มีโอกาสที่จะส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองและเศรษฐกิจได้มาก ดังได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่าหนังสือพิมพ์เป็นสถาบันสาธารณะและในขณะเดียวกันรูปแบบการดำเนินงานเป็นธุรกิจประเภทหนึ่ง ดังนั้นการทำหน้าที่การเสนอ

รายงานข่าว โดยเฉพาะกรณีข่าวสารการเมืองเรื่องการเลือกตั้งนั้นเป็นภาพสะท้อนส่วนหนึ่ง ที่จะบ่งชี้ถึงการทำหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ประการหนึ่ง

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy Theory)

ทฤษฎีนี้มีแนวทางการศึกษาโดยเน้นที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของสื่อมวลชน และสนใจ การปฏิบัติการของพลังทางด้านการตลาดของสื่อมวลชน ในแง่นี้สถาบันสื่อมวลชนจึงเป็นส่วน หนึ่งของสถาบันเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่ายังมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันทางการเมืองอย่างใกล้ชิดอยู่ก็ ตาม ส่วนใหญ่ของความรู้ที่เกี่ยวกับสังคมซึ่งผลิตขึ้นโดยสื่อมวลชนก็เพื่อใช้เป็นเนื้อหาสาระใน ด้านการแลกเปลี่ยนค่านิยม โดยที่การผลิตเนื้อหาเหล่านี้ก็อยู่ภายใต้ความกดดันของความต้องการ ในการขยายตลาด และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเจ้าของหรือผู้ประกอบการ (Gamham 1979 ,อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริกายะ,2533:73) ผลประโยชน์เหล่านี้ก็คือ ความต้องการผลกำไรจากการ ดำเนินงานสื่อมวลชน

ผลที่ตามมาก็คือสื่อมวลชนขาดความเป็นอิสระ และมีความจำเป็นที่ต้องให้ความสนใจ ต่อตลาดที่มีขนาดใหญ่หลีกเลี่ยงการเสี่ยงภัยในรูปแบบต่างๆ (ศิริชัย ศิริกายะ ,2533:74)

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเกี่ยวกับ การวิเคราะห์เนื้อหาโดยตรง ซึ่งผู้วิจัยใช้หน่วยใน การลงรหัสข้อมูล คือ แนวคิด (Theme) เป็นหัวใจหลักของงานวิจัยในขั้นตอนกระบวนการเก็บ ข้อมูลซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหานั้นได้มีผู้นิยามความหมายไว้ดังนี้

เบเรลสัน (Berelson, 1971) กล่าวว่า “ในกระบวนการสื่อสาร สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือเนื้อหา ที่สื่อสารซึ่งเป็นการบอกว่า “อะไร” เมื่อกล่าวถึงเนื้อหาในหนังสือพิมพ์รายวัน โดยทั่วไปจะเห็นได้ ว่าหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับเสนอเรื่องราวต่างๆหลายเรื่องให้แก่ผู้อ่าน ดังนั้นการที่ผู้วิจัย ทราบว่าหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับบอกอะไรๆ เกี่ยวกับเรื่องใดบ้างและเสนออย่างไร จึงต้องทำการ ศึกษาที่เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับ ซึ่งการศึกษาเนื้อหาของหนังสือพิมพ์เหล่านี้ก็จะ

ทำได้โดยระเบียบวิธีวิจัยสำหรับพรรณานโยบายการสื่อสารที่ปรากฏอย่างเป็นวัตถุวิสัย เป็นระบบ และเป็นปริมาณ (วัฒน ภูวทิศ ,2538 :41-46)

แดเนียลสัน (Danielson,1993) เห็นได้ว่า จากความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา จะมี คำสำคัญๆ คือ วัตถุวิสัย เป็นระบบ เป็นปริมาณ และที่ปรากฏชัด ได้นำคำสำคัญๆของการวิเคราะห์เนื้อหา มาอธิบายดังนี้

1. วัตถุวิสัย หมายถึง กลุ่มที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่อาจอธิบายอย่างกระชับ ซึ่งคนต่างกลุ่มสามารถวิเคราะห์เนื้อหาประเภทเดียวกันโดยใช้คำจำกัดความเหล่านี้ และได้ผลออกมาเหมือนกัน ถ้าการวิเคราะห์เป็นแบบอัตวิสัย แทนที่จะเป็นแบบวัตถุวิสัยแต่ละคนก็จะมี การวิเคราะห์เนื้อหาของเขาเอง ดังนั้นวิธีการที่เป็นวัตถุวิสัย ผลที่ได้จะขึ้นอยู่กับระเบียบการมิใช่ขึ้นอยู่กับผู้วิเคราะห์

2. เป็นระบบ หมายถึง การคัดเลือกเนื้อหาที่จะทำการวิเคราะห์ จำเป็นต้องไม่มีอคติ ไม่มีการกะเกณฑ์ล่วงหน้าหรืออีกนัยหนึ่งผู้วิเคราะห์ไม่สามารถเลือกที่จะตรวจสอบ เฉพาะบางประการในเนื้อหาที่เหมาะสม หรือสอดคล้องกับสมมติฐานโดยไม่สนใจ ประเด็นอื่นๆ ความหมายของการเป็นระบบนี้ทำให้เห็นชัดว่า การวิเคราะห์เนื้อหาไม่ใช่เรื่องการโต้แย้งในข้อมูลที่มีอคติแต่เป็นเรื่องของการพิสูจน์เฉพาะจุดหรือวิธีการที่เป็นระบบ ประการแรก หมายถึง การนำระเบียบการชุดเดียวกันนี้มาใช้กับเนื้อหาทั้งหมดที่นำมาวิเคราะห์ ประการที่ 2 หมายถึง การกำหนดกลุ่มจะใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อว่าเนื้อหาที่อยู่ในประเด็นทั้งหมดจะได้รับการวิเคราะห์ ประการสุดท้าย หมายถึง การวิเคราะห์ได้รับการออกแบบเพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย

3. เป็นปริมาณ หมายถึง การเสนอผลของการวิเคราะห์ในรูปของตัวเลข เป็นการกระจายความถี่ และจำนวนร้อยละ ในรูปแบบต่างๆการเสนอด้วยวิธีนี้ช่วยให้เห็นชัดว่า ส่วนใดถูกต้องหรือผิดพลาด โดยอาศัยภาษาทางคณิตศาสตร์เข้าช่วย

4. ที่ปรากฏชัด หมายถึง เนื้อหาที่จะต้องได้รับการลงรหัสในขณะปรากฏ

หน่วยของการวิเคราะห์เนื้อหา (The Unit of Analysis)

หน่วยของการวิเคราะห์เนื้อหาที่จะช่วยให้การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถอธิบายได้ในเชิงปริมาณ ซึ่งแบ่งออกเป็น

ก. หน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่ง เคอริงเจอร์ (Kerlinger, 1972) ได้อธิบายถึงหน่วยสำคัญไว้ 5 หน่วยคือ

1. การใช้คำ (Word) เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดที่ใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งคำอาจจะระบุ หมายถึง กลุ่มคำ หรือบางครั้งเรียก หน่วยสัญลักษณ์ (unit of symbol) หรืออาจจะใช้ถ้อยคำ
2. แนวคิดหลัก (Theme) เป็นหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่ใหญ่กว่าคำ แนวคิดหลักนี้ อาจจะปรากฏอยู่ในประโยคข้อความ อาจอยู่ในประโยคเดียวหรือประโยครวม ที่แสดงแนวความคิดหลัก 1 แนวคิดในการวิเคราะห์ การใช้แนวคิดหลักนี้นับว่าเป็นหน่วยที่มีประโยชน์สูงสุดในการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาลักษณะของการสื่อสารมวลชนต่อสาธารณชน
3. คุณลักษณะ (Character) เป็นการกำหนดหน่วย โดยพิจารณาจากคุณลักษณะที่ปรากฏในบทละคร เรื่องราว การตัดสินใจพิจารณาองศาของหน่วยนี้จำเป็นต้องพิจารณาทั้งเรื่องจึงสามารถแยกแยะคุณสมบัติออกมาได้ เช่นการแยกแยะคุณสมบัติด้านการศึกษา สถานภาพทางการเงิน ศาสนา เชื้อชาติ เป็นต้น
4. รายการเรื่อง (Items) เป็นหน่วยที่ใช้อย่างน้อยที่สุด ในการวิเคราะห์เนื้อหารายการเรื่องของสื่อต่าง ๆ จะกำหนดรายการเรื่องต่างกัน เช่นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร บทความ สุนทรพจน์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ จดหมาย รายการเรื่องเป็นการจัดเรื่องอย่างกว้างๆ โดยการวิเคราะห์เรื่องทั้งหมดและภายในรายการแต่ละเรื่องยังสามารถจัดแบ่งแยกออกไปได้อีก เช่นข่าวสามารถจัดเป็นกลุ่มเนื้อหารายการเรื่องได้อีก เช่นข่าวภายในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวเศรษฐกิจ ฯลฯ

5. การวัดเนื้อที่และเวลา (Space and time) เป็นการวิเคราะห์ที่ใช้วัดลักษณะทางกายภาพของงานสื่อสาร ความกว้างของคอลัมน์ จำนวนหน้า ความยาวของบรรทัด อาจจะวัดได้เป็นนาที่สำหรับรายการวิทยุ และวัดเป็นคอลัมน์นิ้วสำหรับหนังสือพิมพ์ ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถใช้หน่วยการวิเคราะห์หลายๆประเภทรวมกันตามความเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นๆ

ข. หน่วยในการระบุจำนวน (The unit of Enumeration) ได้แก่

1. เนื้อที่ (space) คือการวัดเนื้อหาด้วยจำนวน คือคอลัมน์นิ้ว คอลัมน์เซนติเมตร หน้า บรรทัด ย่อหน้า

2. การปรากฏ (appearance) เป็นการนับคุณสมบัติของเนื้อหาของสารที่ต้องการ การนับจะนับการปรากฏของเนื้อหาว่าปรากฏหรือไม่ปรากฏ

3. ความถี่ (frequency) เป็นวิธีการที่ใช้มากที่สุดในการวิเคราะห์เนื้อหา เช่น การนับความถี่ในการใช้คำหนึ่งๆ เป็นต้น

4. ความเข้ม (Intensity) เป็นหน่วยในการระบุจำนวนที่ใช้ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม และทัศนคติที่ปรากฏในเนื้อหาของสาร แล้วจัดทำเป็นสเกล เรียงลำดับข้อความที่แสดงความเข้มในเรื่องค่านิยมและทัศนคติในเรื่องที่มีแนวคิดหลักเดียวกัน แต่มีการใช้คำ และส่วนประกอบของประโยคแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นตัวชี้ความเข้มที่แตกต่างกัน

ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา สามารถใช้ประโยชน์ในการศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชาใดก็ตาม สามารถอธิบายถึงพัฒนาการของสาขาวิชาต่างๆสะท้อนให้เห็น ขอบเขตและลักษณะของเนื้อหาในแต่ละช่วงเวลา และสามารถช่วยในการปรับปรุงเนื้อหาให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

อย่างไรก็ตาม การวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา นั้น มีข้อที่แตกต่างจากการวิจัยประเภทอื่นอยู่หลายประการได้แก่

1. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งที่ช่วยก่อให้เกิดสภาวะที่ผู้ได้รับการวิจัยไม่รู้ตัว ทำให้เกิดความเป็นธรรมชาติของข้อมูลที่ได้รับเป็นผลมาจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่ศึกษาจากสาร
2. การวิเคราะห์เนื้อหา สามารถนำมาใช้ได้กับข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับเทคนิคการวิจัยอื่น เช่น การออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นการวางแผนคำตอบให้กับผู้ตอบ ในขณะที่การวิเคราะห์เนื้อหานี้ผู้วิจัยต้องสนใจข้อมูลทุกอย่างที่ส่งมาจากผู้ส่งสาร ซึ่งอาจประกอบด้วยภาษา เหตุผล จะไม่มีลักษณะของข้อมูลที่ถูกกำหนดโครงสร้างข้อมูลมาก่อนแล้ว
3. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความหมายของข้อมูลตลอดจนกระบวนการทำให้ข้อมูลอยู่ในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งการวิจัยด้วยเทคนิคอื่นๆ ไม่สนใจในเรื่องของการใช้ภาษาการใช้ถ้อยคำในการตอบ และไม่มีการนำเอาคำตอบดังกล่าวมาทำให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์
4. การวิเคราะห์เนื้อหา สามารถใช้ได้กับข้อมูลที่มีความกว้างมาก ขณะที่การวิจัยแบบอื่น จะทำการศึกษาได้ในวงแคบ เช่น ศึกษาเฉพาะกรณี แต่เป็นการศึกษาแบบลึก

จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ผู้วิจัยพบว่า จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาข่าวสารเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเน้นเกมการแข่งขันหรือประเด็นเน้นสาระได้อย่างชัดเจน